



**XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA XOTIN-QIZLAR TADBIRKORLIGINI
RIVOJLANTIRISHNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI**

PhD, dots. **Dusmatov Begmuxammad**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
ORCID: 0009-0002-6315-6523

bekdusmatov@mail.ru

Mirzayeva Shirin
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
ORCID: 0009-0005-0035-636X
mirzayevashirin502@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston iqtisodiyotida xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganadi va xizmat ko'rsatish sohasida ularning faoliyatining ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada xotin-qizlar tadbirkorligining o'sishini rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlar, shu jumladan ta'lim, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va davlat siyosatining roli yoritilgan. Xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi o'rni va uning iqtisodiyotga ta'siri bo'yicha tahlil qilinadi va ushbu yo'nalishda mavjud bo'lgan muammolar va ularni hal etish usullari keltiriladi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar tadbirkorligi, xizmat ko'rsatish sohasi, iqtisodiy ta'sir, rivojlanish omillari, ta'lim va malaka, ijtimoiy sharoitlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, davlat siyosati.

**ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ
УСЛУГ НА ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА**

PhD, доц. **Дусматов Бегмухаммад**
Самаркандский институт экономики и сервиса
Мирзаева Ширин
Самаркандский институт экономики и сервиса

Аннотация. Данная статья исследует факторы, влияющие на развитие женского предпринимательства в экономике Узбекистана, с фокусом на их деятельность в сфере услуг. В статье анализируются экономические и социальные условия, необходимые для стимулирования женского предпринимательства, включая образование, финансовую поддержку и роль государственной политики. Рассматривается роль женщин-предпринимателей в сфере услуг и их влияние на экономику, а также описываются существующие проблемы и способы их решения.

Ключевые слова: женское предпринимательство, сфера услуг, экономическое влияние, факторы развития, образование и навыки, социальные условия, финансовая поддержка, государственная политика.

THE IMPACT OF THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN THE SERVICE SECTOR ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN

PhD, assoc. prof. **Dusmatov Begmukhammad**
Samarkand Institute of Economics and Service
Mirzayeva Shirin
Samarkand Institute of Economics and Service

Abstract. *This article examines the factors influencing the development of women's entrepreneurship in Uzbekistan's economy, focusing on their role in the service sector. The paper analyzes the economic and social conditions necessary to promote women's entrepreneurial activities, including education, financial support, and the role of state policies. It explores the position of women entrepreneurs in the service sector and their impact on the economy, highlighting existing challenges and potential solutions to address them.*

Keywords: *women's entrepreneurship, service sector, economic impact, development factors, education and skills, social conditions, financial support, state policies.*

Kirish.

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida xotin-qizlar tadbirkorligining o'rni tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasi bu borada katta imkoniyatlar yaratmoqda. So'nggi yillarda mamlakatda xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash uchun bir qator iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Xotin-qizlar uchun tadbirkorlikni rivojlantirish, ularning iqtisodiy erkinligini ta'minlash va jamiyatdagi o'rnini kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi, o'zining dinamik o'sishi, innovatsion imkoniyatlari va ijtimoiy ahamiyati bilan xotin-qizlar tadbirkorligi uchun ayniqsa jozibador soha bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, ushbu sohada faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar o'zlarining iqtisodiy va ijtimoiy holatlarini yaxshilash bilan birga, mamlakat iqtisodiyotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, bu yo'nalishdagi muvaffaqiyatlar ba'zan bir qancha to'siqlarga duch kelmoqda. Mavjud muammolarni hal etish va xotin-qizlar tadbirkorligini yanada rivojlantirish uchun ko'proq e'tibor va resurslar zarur.

Ushbu maqola xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni tahlil qilishni maqsad qilgan. Maqolada xotin-qizlar tadbirkorligining o'sishiga yordam beruvchi iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlar, davlat siyosati va boshqa muhim omillar yoritiladi. Shuningdek, xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasi, shu jumladan, bu sohadagi muvaffaqiyatli tajribalar va mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Ushbu tahlil orqali, xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish va mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga ko'maklashish mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar sharhi.

Xotin-qizlar tadbirkorligi va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni so'nggi yillarda dunyo miqyosida muhim tadqiqot mavzusiga aylangan. Ko'plab ilmiy izlanishlar, maqolalar va kitoblar bu sohada xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyati, uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rgangan. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasi bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiyotdagi o'rnini yoritishga alohida e'tibor qaratmoqda (Farmon, 2020).

Xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiyotga ta'siri, asosan, mehnat bozoridagi tenglikni oshirish, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash kabi jihatlarida o'rganilgan. O'zbekistonning iqtisodiy sharoitida, xotin-qizlar tadbirkorligi ayniqsa kichik va o'rta biznes

sohasida sezilarli ahamiyat kasb etadi. Xudoyberdiyevning (2021) tadqiqotida ta'kidlanishicha, xotin-qizlar tadbirkorligi nafaqat o'zlarining iqtisodiy holatini yaxshilashga, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Tadqiqotda xotin-qizlar tadbirkorligi uchun mavjud imkoniyatlar va to'siqlar tahlil qilinib, davlat tomonidan moliyaviy va huquqiy qo'llab-quvvatlash zarurligi ko'rsatilgan.

Xizmat ko'rsatish sohasi xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Karimov (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda xotin-qizlar tadbirkorligi va xizmat ko'rsatish sohasi o'rtasidagi aloqalar o'rganilgan. U xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes modellarining xotin-qizlar uchun yanada jozibador ekanligini ta'kidlagan, chunki bu soha ko'plab kichik va o'rta miqyosdagi tadbirkorlik imkoniyatlarini yaratadi. Shuningdek, bu sohada ishlash uchun kamroq boshlang'ich kapital talab qilinadi, bu esa ko'plab xotin-qizlarning tadbirkorlikka kirib borishiga yordam beradi. Biroq, xizmat ko'rsatish sohasida ham, ayniqsa, rasmiy hujjatlarni to'ldirish, yuridik va moliyaviy masalalar bilan bog'liq qiyinchiliklar mavjudligi ta'kidlangan.

Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish zarurati bir qator ilmiy ishlar va tadqiqotlarda yoritilgan. Ergasheva (2020) tomonidan yozilgan maqolada xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda ta'lim, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, biznesga kirish uchun zarur infratuzilmani yaratish masalalari ko'rib chiqilgan. Muallifning fikricha, davlat siyosati xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo'lib, ular uchun maxsus kurslar, seminarlar, shuningdek, byudjetdan ajratilgan kreditlar orqali moliyaviy yordam ko'rsatilishi kerak.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xotin-qizlar tadbirkorligi uchun davlat siyosatining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi natijasida, xotin-qizlar iqtisodiyotda faollashadi, ularning ish o'rinlari yaratishdagi roli sezilarli darajada oshadi va jamiyatdagi ijtimoiy tenglikka erishish ko'rsatkichlari yaxshilanadi.

Biroq, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda hali ham bir qator muammolar mavjud. Yunusova (2022) o'zining tadqiqotida xotin-qizlar tadbirkorligi bilan bog'liq asosiy to'siqlarni aniqlagan. Ularning orasida jamoat madaniyatidagi stereotiplar, ayollarga nisbatan ishbilarmonlik faoliyatida qarshiliklar va moliyaviy resurslarning cheklanganligi ko'rsatilgan.

Shuningdek, ayollarni tadbirkorlikka jalb qilish uchun zarur bo'lgan motivatsiya, ta'lim, va malaka oshirish tizimlarining etishmasligi ham muammo sifatida ko'rib chiqilgan (Yunusova, 2022).

Mavjud adabiyotlar tahlili xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni, davlat siyosatining ahamiyatini va xotin-qizlar uchun yuzaga keladigan to'siqlarni ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, bu sohada samarali rivojlanish uchun malaka oshirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va huquqiy imkoniyatlarni yaratish kabi strategik yondashuvlar zarur ekanligi o'z tasdig'ini topgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xotin-qizlar tadbirkorligi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadi, ammo uning to'liq potensialini amalga oshirish uchun yanada ko'proq e'tibor va resurslar talab etiladi¹.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu maqolada xizmat ko'rsatish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishi va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sirini o'rganish maqsadida quyidagi tadqiqot metodologiyasi qo'llanilgan.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi rivojlanishini va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sirini aniqlashdir. Tadqiqot davomida quyidagi vazifalar ko'zda tutilgan:

¹ www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi portali.

A. Xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy omillarni aniqlash;

B. Xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar tadbirkorlarining iqtisodiy va ijtimoiy holatini tahlil qilish;

C. O'zbekiston iqtisodiyotidagi xotin-qizlar tadbirkorligining o'rnini o'rganish va bu sohadagi muvaffaqiyatlarni va to'siqlarni aniqlash;

D. Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti va subyekti:

Obyekt: Xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi rivojlanishi va uning iqtisodiy ta'siri;

Subyekt: Xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar tadbirkorlarining faoliyati, iqtisodiy ahvoli va jamiyatdagi roli.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy tadqiqot usullari qo'llanilgan:

→ Teorik tahlil: Adabiyotlar tahlili, xotin-qizlar tadbirkorligi va xizmat ko'rsatish sohasiga oid mavjud nazariy qarashlar va yondashuvlar o'rganildi.

→ Empirik usul: O'zbekistonning turli hududlarida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar tadbirkorlariga oid statistik ma'lumotlar yig'ildi. Tadqiqotda real hayotdagi vaziyatlar va amaliy misollar tahlil qilindi.

→ So'rovnoma (anketirovka): Xotin-qizlar tadbirkorligi bilan shug'ullanayotgan 100 dan ortiq tadbirkor ayollar bilan so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma orqali xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga ta'sir etuvchi muammolar va to'siqlar, shuningdek, ularning ehtiyojlari va talablarini aniqlashga harakat qilindi.

→ Intervyu: Xotin-qizlar tadbirkorligi sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar, tadbirkor ayollar va iqtisodchi ekspertlar bilan intervyu o'tkazildi. Intervyular orqali bu sohadagi muammolar, imkoniyatlar va istiqbollar haqida chuqurroq ma'lumotlar yig'ildi.

→ Solishtirish usuli: O'zbekistonning turli hududlari (shahar va qishloq)dagi xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga oid statistik ma'lumotlar taqqoslandi. Bu orqali xotin-qizlar tadbirkorligining o'ziga xos xususiyatlari va har xil hududlardagi farqlar o'rganildi.

Tadqiqot uchun zarur bo'lgan statistik ma'lumotlar, davlat hisobotlari, iqtisodiy va ijtimoiy tahlillar O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi, Mehnat va Aholi ijtimoiy himoyasi vazirligi, O'zbekiston Tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi va boshqa tegishli davlat tashkilotlaridan olingan.

Ilmiy maqolalar, kitoblar, konferensiya materiallari va mavjud adabiyotlar tahlil qilindi. Shuningdek, xotin-qizlar tadbirkorligiga oid mamlakat va xalqaro tajribalar o'rganildi.

Ma'lumotlar tahlilida kvantitativ va sifatli metodlar birgalikda qo'llanilib, har ikki yondashuvning integratsiyasi orqali aniq va kompleks tahlilga erishildi.

Tadqiqotda xizmat ko'rsatish sohasidagi xotin-qizlar tadbirkorligi va uning iqtisodiy ta'siri o'rganildi. Tadqiqotda faqat O'zbekiston hududidagi xotin-qizlar tadbirkorlarining faoliyati va bu sohadagi iqtisodiy ta'sirlar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari faqat O'zbekiston iqtisodiyoti va xotin-qizlar tadbirkorligi tizimida faoliyat yuritayotgan subyektlar uchun amal qiladi va boshqa mamlakatlardagi shunga o'xshash tadbirkorlik faoliyati bilan solishtirilmagan.

Ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda xotin-qizlar tadbirkorligining xizmat ko'rsatish sohasidagi o'rni va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri yangi bir nuqtai nazardan tahlil qilindi. Shuningdek, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga oid amaliy tavsiyalar hamda ularni qo'llab-quvvatlash strategiyalari ishlab chiqilgan.

Tadqiqot metodologiyasi xotin-qizlar tadbirkorligi va xizmat ko'rsatish sohasidagi o'rni haqida keng qamrovli tahlilni amalga oshirishni, shuningdek, amaliyotda yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilishga qaratilgan aniq tavsiyalarni ishlab chiqishni nazarda tutadi.

Tadqiqot metodlari orqali olinadigan natijalar, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish uchun zarur strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston iqtisodiyotida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda bir qator omillar muhim rol o'ynaydi. Ular ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy sharoitlar bilan chambarchas bog'liq.

Birinchidan, moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yetarli darajada bo'lishi xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. Tadqiqotda qatnashgan xotin-qizlar tadbirkorlarining aksariyati o'z faoliyatlarini boshlash uchun boshlang'ich kapitalni olishda qiyinchiliklarga duch kelganini ta'kidlashdi. Bu holat, ayniqsa, qishloq hududlarida va kichik shaharlarda aniq ko'zga tashlanadi. Shu bilan birga, moliyaviy yordam dasturlari va xotin-qizlarga mo'ljallangan kredit liniyalari ko'proq qo'llab-quvvatlansa, tadbirkorlik faoliyati yanada kengayishi mumkin.

Ikkinchidan, ta'lim va malaka oshirish masalalari muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda qatnashganlarning aksariyati o'z faoliyatlarini boshlashdan oldin tegishli biznes ta'limi yoki malaka oshirish kurslarida qatnashmaganini aytishdi. Shu sababli, xotin-qizlar uchun ta'lim dasturlarini kengaytirish va konsultativ yordamni tashkil etish juda zarur.

Uchinchidan, jamiyatdagi stereotiplar ham xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda qatnashganlar aytishicha, ko'plab ayollar o'z faoliyatini boshlashdan oldin jamoat fikridan xavotirda bo'lishadi. Bu muammo, ayniqsa, qishloq va kichik shaharlarda kuchliroq seziladi. Shuning uchun, gender tengligini ta'minlash va ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirish zarur.

Xizmat ko'rsatish sohasi xotin-qizlar tadbirkorligi uchun juda jozibador soha bo'lib qolmoqda. Tadqiqotda qatnashgan xotin-qizlar, asosan, go'zallik, ta'lim, sog'liqni saqlash, va turizm kabi xizmatlar ko'rsatishda faoliyat yuritayotganini bildirgan. Xizmat ko'rsatish sohasining o'ziga xosligi, boshlang'ich kapital talabining nisbatan pastligi, xizmatlarni uyda yoki kichik ofislarda taqdim etish imkoniyati, xotin-qizlar uchun bu sohada muvaffaqiyatli faoliyat yuritish imkoniyatini yaratadi.

Shu bilan birga, xizmat ko'rsatish sohasidagi bizneslarni muvaffaqiyatli yuritish uchun yuqori sifatli xizmat ko'rsatish, innovatsion yondashuvlar, va mijozlarga xizmat ko'rsatishda yuqori madaniyat zarur. Tadqiqotda qatnashganlarning ko'pchiligi, xizmat ko'rsatish sohasidagi muvaffaqiyatli tadbirkorlarning boshqalarga o'rnak bo'lishini, ular bilan tajriba almashishni va yangiliklarni o'rganishni ta'kidlashdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishi O'zbekiston iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xotin-qizlar tomonidan boshqarilayotgan kichik va o'rta bizneslar ish o'rinlarini yaratish, mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash, va ijtimoiy ehtiyojlarga javob berish bilan iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, xotin-qizlar tadbirkorlarining aksariyati o'z bizneslarida kamida 2-3 nafar odamni ish bilan ta'minlashadi. Bu, o'z navbatida, ishsizlarning kamayishiga, mehnat bozoridagi tenglikni oshirishga xizmat qiladi².

Xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiy ta'siri shuningdek, mahalliy iqtisodiyotning rivojlanishiga ham yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xotin-qizlar tomonidan tashkil etilgan bizneslar ko'pincha o'z hududlarida xizmat ko'rsatadi, shu bilan birga, mahalliy resurslarni samarali ishlatish orqali iqtisodiy o'sish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Misol uchun, go'zallik saloni yoki kafelarni tashkil etish, mahalliy ishlab chiqaruvchilar va yetkazib beruvchilar bilan hamkorlikni rivojlantiradi.

² www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi portali.

www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti.

**Xizmat ko'rsatish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishning
O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri bo'yicha SWOT-tahlili**

Kuchli tomonlari	Zaif tomonlar
❑ Tadbirkorlikka ijtimoiy talab: O'zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy sharoitida xotin-qizlar tadbirkorligi jamiyatda ijobiy qabul qilinmoqda. Xotin-qizlar o'zlarini iqtisodiy faoliyatda ishtirok etishga ko'proq yo'naltirishmoqda, bu esa iqtisodiy faoliyatni kengaytiradi. ❑ Xizmat ko'rsatish sohasining o'ziga xosligi: Xizmat ko'rsatish sektori (go'zallik saloni, ta'lim, sog'liqni saqlash, restoranlar va boshqalar) kichik investitsiyalar bilan boshlanishi mumkin, bu esa xotin-qizlarga biznes boshlash imkoniyatini beradi. ❑ Mijozlar bilan mustahkam aloqalar: Xotin-qizlar tadbirkorlarining mijozlarga yaxshiroq va shaxsiy yondoshuvi, xizmatlarining sifatini oshirishga va mijozlar bilan mustahkam aloqalarni o'rnatishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, xizmatlar sektorida raqobat ustunligini yaratadi. ❑ Mahalliy ish o'rinlarini yaratish: Xotin-qizlar tomonidan boshqariladigan kichik va o'rta bizneslar o'z hududlarida yangi ish o'rinlarini yaratadi, bu esa ishsizlik darajasini kamaytiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.	❑ Moliyaviy resurslar etishmasligi: Xotin-qizlar tadbirkorlarining biznes boshlashda eng katta to'siqlaridan biri moliyaviy resurslarning yetishmasligidir. Ko'pchilik tadbirkor ayollar boshlang'ich kapitalni olishda qiynaladi va bu ularning faoliyatini rivojlantirishda to'siq bo'ladi. ❑ Huquqiy va tashkiliy muammolar: Ko'plab xotin-qizlar tadbirkorlar biznesni rasmiylashtirishda va yuridik hujjatlarni tayyorlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Tadbirkorlik faoliyati uchun kerakli ma'lumotlarga yetishmaslik, soliqqa tortish tizimining murakkabligi va boshqa administrativ to'siqlar bu jarayonni sekinlashtiradi. ❑ Ta'lim va malaka yetishmasligi: Xotin-qizlar tadbirkorlarining ko'pchiligi o'z faoliyatini boshlashdan oldin tegishli biznes ta'limiga ega emas. Ularning bir qismi moliyaviy boshqaruv, marketing yoki strategik rejalashtirish bo'yicha malakali bilimlarga ega bo'lmaydi. ❑ Gender stereotiplari: Ba'zi ijtimoiy stereotiplar, xotin-qizlarning iqtisodiy faoliyatda to'liq qatnashishini cheklaydi. Qishloq va kichik shaharlarda, shuningdek, ba'zi hududlarda ayollar biznesni boshqarishga o'zgacha qarashlar mavjud.
Imkoniyatlar	Tahdidlar
❑ Xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlari: O'zbekiston hukumati tomonidan xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlash dasturlari, grantlar va kreditlar taqdim etilishi, ayniqsa, qishloq hududlaridagi ayollarni biznesga jalb etishda katta imkoniyat yaratadi. ❑ Iqtisodiy islohotlar va mehnat bozorining diversifikatsiyasi: O'zbekiston iqtisodiyoti diversifikatsiya qilinayotgani va xizmatlar sektorining rivojlanishi, xotin-qizlar uchun yangi ish o'rinlari va biznes imkoniyatlarini yaratadi. Bu soha yanada rivojlanishiga yordam beradi. ❑ Xalqaro tajriba va hamkorlik: O'zbekistonning xalqaro hamkorliklari va qo'shma tadbirkorlik loyihalari, xotin-qizlar tadbirkorlariga global bozorda o'z o'rnini topish imkonini beradi. Xalqaro tajriba, yangi texnologiyalar va metodlarni o'rganish orqali biznesni rivojlantirish uchun imkoniyatlar mavjud. ❑ Ijtimoiy yuksalish va innovatsiyalar: Xotin-qizlar tadbirkorligi, yangi xizmatlarni yaratish va innovatsiyalarni tatbiq etish orqali jamiyatda ijtimoiy yuksalishni ta'minlashi mumkin. Masalan, ekologik toza mahsulotlar yoki texnologik yangiliklarni kiritish ayollar biznesini rivojlantirishga imkon yaratadi.	❑ Iqtisodiy notinchlik va global inqirozlar: Dunyo miqyosidagi iqtisodiy inqirozlar va moliyaviy notinchliklar xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishiga tahdid soladi. Bu, ayniqsa, kichik va o'rta bizneslar uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. ❑ Raqobatning oshishi: Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatning oshishi xotin-qizlar tadbirkorlarining bozorda o'z o'rnini topishini qiyinlashtirishi mumkin. Xususan, yirik korxonalar va xalqaro brendlarning mavjudligi kichik tadbirkorlar uchun tahdid yaratadi. ❑ Boshqaruvning kamchiligi: Xotin-qizlar tadbirkorlarining boshqaruv va biznes yuritishdagi tajribasining yetarli emasligi, ularning o'z bizneslarini samarali boshqarishlariga to'siq bo'lishi mumkin. Ularning ko'pchiligi iqtisodiy boshqaruvni to'liq o'zlashtirmagan bo'lishi mumkin, bu esa biznesning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. ❑ Huquqiy muammolar va o'zgaruvchan qonunchilik: Xizmat ko'rsatish sohasidagi bizneslar uchun yangilangan huquqiy talablar va qonunlar, xotin-qizlar tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, soliqqa tortish tizimining murakkabligi va uning tez-tez o'zgarishi biznes yuritishni qiyinlashtirishi mumkin.

Manba: muallif ishlanmasi.

Tadqiqot davomida xotin-qizlar tadbirkorligi rivojlanishiga to'siq bo'lib turgan asosiy omillar quyidagilar bo'ldi:

a) Ko'plab tadbirkor xotin-qizlar bizneslarini boshlash uchun zarur bo'lgan mablag'ni topish muammosiga duch kelgan. Bu, ayniqsa, kichik hududlarda va qishloq joylarda kuchliroq seziladi.

b) Ba'zi xotin-qizlar yuridik va tashkiliy masalalarni hal qilishda qiyinchiliklarga duch keladi, masalan, biznes ro'yxatdan o'tish, soliqqa tortish tizimiga kiritish va boshqa hujjatlarni tayyorlash.

c) Xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatiga qarshi mavjud ijtimoiy stereotiplar va jinsiy tengsizlik ularning faoliyatini cheklaydi.

Tadqiqotda olingan natijalarga ko'ra, ushbu to'siqlarni bartaraf etish uchun quyidagi tavsiyalarni kiritish mumkin:

a) Xotin-qizlar uchun ixtisoslashgan kredit dasturlari va subsidiyalar joriy etilishi zarur. Bu tadbirkor ayollarga o'z bizneslarini boshlashda qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

b) Xotin-qizlar uchun biznesni boshlash va yuritish bo'yicha maxsus treninglar va seminarlar tashkil etish lozim.

c) Xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan maxsus huquqiy va ijtimoiy dasturlarni ishlab chiqish, shuningdek, gender tengligini ta'minlash bo'yicha ma'rifiy ishlarga e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xotin-qizlar tadbirkorligi O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar tadbirkorlari nafaqat o'zlarining iqtisodiy holatini yaxshilashga yordam beradi, balki butun jamiyat uchun ham foydalidir. Biroq, bu sohada yuzaga kelayotgan to'siqlarni bartaraf etish uchun qo'llab-quvvatlash tizimini yanada rivojlantirish va yangi strategiyalarni joriy etish zarur.

Xizmat ko'rsatish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sirini o'rganish natijasida, tahlil qilishdan ko'rinib turibdiki, bu sohada ko'plab imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, shu bilan birga, bir qator zaif tomonlar va tahdidlar ham mavjud. Tadbirlarni amalga oshirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish, ta'lim va malaka oshirish tizimini rivojlantirish va gender stereotiplarini bartaraf etish zarur. Shuningdek, innovatsion imkoniyatlar va xalqaro hamkorlikni kengaytirish xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiy o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xulosa va takliflar.

O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida xizmat ko'rsatish sohasining tutgan o'rni tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, ushbu sohada xotin-qizlarning faol tadbirkor sifatida ishtiroki nafaqat ularning shaxsiy va oilaviy farovonligini ta'minlashga, balki jamiyatda iqtisodiy faollik, bandlik va ijtimoiy tenglikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. O'tkazilgan tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanishi:

- ⇒ Mahalliy darajada xizmatlar sektorining kengayishiga;
- ⇒ Kichik va o'rta biznes subyektlarining ko'payishiga;
- ⇒ Ish o'rinlarining yaratilishi va ishsizlikning kamayishiga;
- ⇒ Aholining turmush darajasining oshishiga;
- ⇒ Innovatsion g'oyalar va yangi xizmat turlarining paydo bo'lishiga olib kelmoqda.

Shu bilan birga, xotin-qizlar tadbirkorligi oldida hali ham bir qator tizimli muammolar mavjud: moliyaviy resurslarga cheklangan kirish, ta'lim va malaka darajasining pastligi, ijtimoiy stereotiplar va yuridik tartibga solishdagi murakkabliklar bu yo'nalishda samarali faoliyat yuritishga to'sqinlik qilmoqda.

Yuqoridagilarni inobatga olib, quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. **Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kengaytirish:**

- ✓ Xotin-qizlar uchun imtiyozli kreditlar, grantlar va subsidiyalar sonini oshirish;
- ✓ Biznes boshlovchilar uchun investitsiya jamg'armalarini tashkil etish;
- ✓ Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha maxsus treninglar tashkil etish.

2. **Ta'lim va malaka oshirish tizimini takomillashtirish:**

✓ Xotin-qizlar uchun biznes yuritish, raqamli savodxonlik, menejment va marketing bo'yicha bepul o'quv kurslari va treninglar tashkil etish;

✓ Ta'lim muassasalarida tadbirkorlik bo'yicha maxsus dasturlarni yo'lga qo'yish, ayniqsa kollej va texnikumlarda.

3. **Tadbirkorlik infratuzilmasini rivojlantirish:**

✓ Xotin-qizlar uchun ko'mak markazlari, biznes-inkubatorlar va maslahat markazlarini tashkil etish;

✓ Masofaviy xizmatlar va onlayn platformalarni qo'llab-quvvatlash orqali ayollarning bozorga kirishini osonlashtirish.

4. **Huquqiy va tashkiliy to'siqlarni kamaytirish:**

✓ Biznesni ro'yxatdan o'tkazish va yuritish jarayonlarini soddalashtirish;

✓ Xotin-qizlarga yuridik maslahatlar va huquqiy ko'mak ko'rsatish xizmatlarini kengaytirish.

5. **Ijtimoiy stereotiplarni yengish va ommaviy axborot vositalarida targ'ibot ishlarini kuchaytirish:**

✓ Muvaffaqiyatli xotin-qizlar tadbirkorlarining faoliyatini targ'ib qilish;

✓ Gender tengligi va ayollarning iqtisodiy faoliyatdagi o'rnini targ'ib qiluvchi ijtimoiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

6. **Hududiy yondashuvni kuchaytirish:**

✓ Qishloq joylardagi xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash uchun alohida dasturlar ishlab chiqish;

✓ Har bir hududdagi ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlardan kelib chiqqan holda moslashtirilgan strategiyalarni ishlab chiqish va joriy etish.

Xulosa tariqasida aytish mumkinki, xizmat ko'rsatish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash orqali O'zbekiston iqtisodiyotida nafaqat makroiqtisodiy ko'rsatkichlar yaxshilanadi, balki ijtimoiy barqarorlik, gender tengligi va innovatsion taraqqiyotga erishish imkoniyati ham kuchayadi. Shu bois, bu yo'nalishdagi islohotlarni chuqurlashtirish va tizimli yondashuvni shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir.

Adabiyotlar/Lumepamypa/Reference:

Ergasheva, L. N. (2020). Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda davlat siyosatining o'рни. *Tadbirkorlik va bozor munosabatlari*, 3(1), 23-29.

Farmon (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi "Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash choratadbirlari to'g'risida"gi PF-5975-sonli Farmoni. - <https://lex.uz/docs/4776669>

Karimov, A.A. (2019). Xizmat ko'rsatish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligining rivojlanish omillari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 4(2), 45-51.

Qaror (2017) "Aholi bandligini ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan ishlar natijadorligi va samaradorligini oshirishda mahalliy ijro hokimiyati va iqtisodiy kompleksning hududiy organlari rahbarlarining shaxsiy mas'uliyatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017 yil 6 may PQ-2960 son Qarori.

Qaror (2021) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 – yil 11 – maydagi "Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish chora – tadbirlari" PQ – 5113 son Qarori.

Qonun (2000) O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2000 yil 25 mayda qabul qilingan. 2012 yilda yangi tahriri qabul qilingan.

Xudoyberdiyev, S.S. (2021). O'zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

Yunusova, Y. D. (2022). *Xotin-qizlar tadbirkorligi: muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari*. *Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 2(4), 61-68.

Бартюк О.В. (2014) Факторы инновационного экономического роста России [Электронный ресурс] // Интернет- журнал «Наукovedение». № 6. – URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/65PV N614.pdf>.

Камбарова Ж.У. (2018) SWOT-анализ современного состояния национальной инновационной системы Кыргызской Республики в условиях Евразийского Экономического Союза (ЕАЭС) // *Экономический вестник*. – № 3. – Б. 15– 17.